

CÎTEVA CONSIDERAȚII ASUPRA TEZĂURULUI MONETAR DE LA CETATEA NEAMȚULUI (SEC. AL XVII-LEA) *

ALEX. ARTIMON

La Cetatea Neamțului au început în anul 1963, lucrări de consolidare și restaurare parțială. Scopul principal al lucrărilor care s-au efectuat și se efectuează este consolidarea acestui important monument, al cărui nucleu datează din sec. al XIV-lea, fiind opera voievodului moldovean Petru Mușat (1375—1391).

Prin lucrările ce se întreprind aici, prin degajările ce se fac, se scot și se vor scoate la iveală interesante obiecte arheologice. În acest context se înscrie și descoperirea unui tezaur monetar. Într-adevăr, în vara anului 1965 s-au descoperit la Cetatea Neamțului, în dreptul celui de-al doilea bastion semicircular, din partea stîngă a porții principale, în direcția N., N—E., monede medievale de argint. În urma unei supravegheri atente, s-au recuperat 166 monede de argint. Ținem să precizăm că nu s-a găsit nici un material ceramic, sau de altă natură, care să arate în ce condiții au fost tezaurizate. Probabil că monedele au fost tezaurizate într-o pungă de piele, sau într-o bucată de pînză, care s-au distrus în pămînt.

Monedele care fac parte din acest tezaur aparțin sec. al XVII-lea și sînt emise de regii Poloniei, Germaniei și de ducatele germane. Dăm mai jos descrierea tezaurului pe țări, monarhi, tipuri de monede și ani de emisiune.

P O L O N I A

Sigismund al III-lea (1587—1632)

1—7. Piese de un gros și jumătate.

Data emisiunilor : 1622, greutate 1 gr., diam. 19,2 mm. (Pl. I/1)

---

* Aducem pe această cale mulțumirile noastre tov. Octavian Iliescu, de la Cabinetul numismatic al Bibliotecii Academiei R.S.R., pentru identificarea unor monede de tezaur, cît și tov. ing. Hasnăș, responsabilul șantierului de la Cetatea Neamțului, pentru ajutorul dat în recuperarea acestor monede.

H. Cz., I, p. 157, nr. 1430¹

1623 (3), greut. medie 1 gr., diam. med. 19,5 mm.

H. Cz., I, p. 159, nr. 1460

1625, greut. 1 gr., diam. 19 mm.

H. Cz., I, p. 165, nr. 1512

1626, greut. 0,90 gr., diam. 19 mm.

Ioan Cazımlır (1648—1668)

8-45. Piese de șase groși

Data emisiunilor : 1660 (2), greut. med. 3,30 gr. diam. 24,7 mm.

Gumowski, p. 151²

1661 (2), greut. med. 3,20 gr., diam. med. 24 mm. (2)

Gumowski, tabel XLVII, nr. 1688

1662 (8), greut. med. 3,30 gr., diam. med. 24,9 mm

H. Cz., I, p. 299, nr. 2215

1663 (3), greut. med. 3,30 gr., diam. med. 24 mm.

1664 (6), greut. med. 3,10 gr., diam. med. 24 mm.

H. Cz., I, p. 305, nr. 2257 și 2258

1665 (5), greut. med. 3,50 gr., diam. med. 25 mm.

H. Cz., I, p. 309, nr. 2296

1667 (6), greut. med. 3,30 gr., diam. med. 25 mm.

Piese de șase groși

Data emisiunilor : 1667, greut. 3,20 gr., diam. 24 mm. (Pl. I/2)

Gumowski, tabel XLVII, nr. 1706

Neindentificată data.

46—47. Piese de un ort

Data emisiunilor : 1665, greut. 5,90 gr., diam. 29 mm. (Pl. I/3)

1668, greut. 5,90 gr., diam. 29,5 mm.

48—49. Piese de treizeci groși

Data emisiunilor : 1664, greut. 6 gr., diam. 31,4 mm.

1666, greut. 5,50 gr., diam. 32 mm. (Pl. I'4)

Gumowski, tabel XLIX, nr. 1760

---

1. Hutten — Czapski, *Catalogue de la collection des médailles et monnaies polonaises, I-IV, 1871-1872*. Citat : H Cz.

2. Dr. M. Gumowski, *Podrecznik numizmatyki Polskiej*, Krakowie, 1914, Citat : Gumowski.

Ioan III Sobieski (1674—1696)

50—56. Piese de șase groși

Data emisiunilor : 1681 (2), greut. med. 3 gr., diam. med. 25 mm.

Gumowski, tabel LVII, nr. 1977

1682, greut. 3,50 gr., diam. 24 mm.

H. Cz., I, p. 342, nr. 2456

1683 (3), greut. 3,40 gr., diam. 24 mm. (Pl. I/5)

Gumowski, tabel LVII, nr. 1977

1684, greut. 3 gr., diam. 24,5 mm.

Gumowski, tabel LVII, nr. 1976

A U S T R I A**Leopold I (1657—1705)**57—71. Piese de trei creițari bătute pentru Ungaria la Kremnitz³.

Data emisiunilor : 1662, greut. 1,50 gr., diam. 21,5 mm.

1665, greut. 1,70 gr., diam. 21,5 mm. (Pl. I/6)

1674, greut. 1,50 gr., diam. 22 mm.

1681, greut. 1,80, diam. 22 mm.

1684, greut. 1,80 gr., diam. 21 mm.

1694 (7), greut. med. 1,70 gr., diam. med. 21 mm.

1695, greut. 1,85 gr., diam. 21 mm.

„ 1696, greut. 1,80 gr., diam. 21,5 mm.

Data emisiunilor : 1696, greut. 1,65 gr., diam. 21,5 mm.

72—74. Piese de trei creițari, bătute pentru Ungaria la Baia Mare.

Data emisiunilor : 1695, greut. 1,60 gr., diam. 20 mm.

1696, greut. 1,50 gr., diam. 21 mm.

1697, greut. 1,70 gr., diam. 20 mm.

75—78. Piese de trei creițari, bătute pentru Ungaria la Kaschau și Presburg.

Data emisiunilor : 1696 (2), greut. med. 1,50 gr., diam. 20 mm.

1697 (2), greut. med. 1,70 gr., diam. 20 mm.

79. Piese de șase creițari bătute pentru Ungaria la Baia Mare

Data emiterii : 1674, greut. 3,50 gr., diam. 27 mm. (Pl. I/7)

80—88. Piese de trei creițari, bătute în Boemia

3. Welzl Leopold von *Verzeichnisse der Münz und Medallen-Sammlung*, Viena, 1845, vol. II, (catalog folosit pentru identificarea monedelor germane și austriece.

Data emisiunilor : 1695 (3), greut. med. 1,65 gr., diam. med. 22 mm.
 1696, greut. 1,80 gr., diam. 22 mm.
 1697, greut. 1,50 gr., diam. 21 mm (Pl. I/8)
 1697 (4), greut. med. 1,55 gr., diam. med. 21 mm.

89. Piese de trei creițari, bătute în Caryntia.

Data emiterii : 1661, greut. 1,50 gr., diam. 20 mm. (Pl. II/1)

90. Piese de trei creițari bătute în Tyrol

Data emiterii : 1695, greut. 1,60 gr., diam. 21 mm. (Pl. II/2)

91. Piese de 15 creițari, bătute în Silezia

Data emiterii : 1675, greut. 6 gr., diam. 30 mm. (Pl. II/3)

92—141. Piese de trei creițari, bătute în Silezia

Data emisiunilor : 1667, greut. 1,75 gr., diam. 21 mm.

1668, greut. 1,70 gr., diam. 21 mm. (Pl. II/4)

1670 (3), greut. med. 1,75 gr., diam. 21 mm.

1676, greut. 1,70 gr., diam. 20 mm.

1695 (6), greut. med. 1,65 gr., diam. 20 mm.

1696 (25), greut. med. 1,65 gr., diam. 20 mm.

1697 (10), greut. med. 1,68 gr., diam. 20 mm.

1698 (3), greut. med. 1,70 gr., diam. 20 mm.

Ferdinand Carol (1632—1665) Arhiduce de Austria

142. Piesă de trei creițari, bătută în Tyrol

Data emiterii : 1659, greut. 1,50 gr., diam. 20 mm. Pl. II/5)

S A L Z B U R G

143. Piesă de 15 creițari, emisă pentru episcopatul de Salzburg de Maximilian Gandolphe de Kuenburg (1668—1687).

Data emiterii : 1686, greut. 5,70 gr., diam. 28 mm. Pl. II/6)

P R U S I A

Georg Wilhelm (1619—1640)

144—145 Piese de un groș și jumătate

Data emisiunilor : 1625, greut. 1,45 gr., diam. 19,2 mm. (Pl. II/7)

1626, greut. 1,45 gr., diam. 19 mm.

H. Cz. IV, p. 256, nr. 8727/5449 a.

Friederich Wilhelm (1640—1688)**146—152. Piese de șase groși**

- Data emisiunilor 1682 (3), greut. med. 3,50 gr., diam. 24 mm.
 1686, greut. 3,50 gr., diam. 24 mm. (Pl. II/8)
 1686 (2), greut. med. 3,50 gr., diam. 25 mm.
 1 buc. nedată, greut. 3,50 gr., diam. 24 mm.

Friederich III (1688—1713)**153—155. Piese de trei groși**

- Data emisiunilor: 1695, greut. 1,75 gr., diam. 21,6 mm.
 1696, greut. 1,85 gr., diam. 21 mm. (Pl. III/1)
 1696, greut. 1,80 gr., diam. 21 mm.

S U E D I A**Gustav Adolf al II-lea (1611—1632)****156. Piese de un groș și jumătate, bătută la Riga**

- Data emiterii: 1633, greut. 1,40 gr., diam. 19 mm. (Pl. III/2)
 H. Cz., II, p. 334, nr. 4271

Carol Gustavus (1654—1660)**157. Piese de un ort, emise pentru orașul Elbing**

- Data emiterii: 1657, greut. 6,50 gr., diam. 30,9 mm. (Pl. III/3)

O E L S**158—159. Piese de trei crețari, emise pentru ducatul Oels (Silezia) de Silvius Fredericus de Württemberg (1664—1676)**

- Data emisiunilor: 1676, greut. 1,80 gr., diam. 22 mm. (Pl. III/4)
 1677, greut. 1,50 gr., diam. 20,5 mm.

L I E G N I T Z**160—161. Piese de trei crițari, emise pentru ducatul Liengnitz (Silezia) de Christianus (1658—1692) duce de Meklenburg**

- Data emisiunilor: 1669, greut. 1,85 gr., diam. 21 mm. (Pl. III 5)
 1670, greut. 1,80 gr., diam. 21,2 mm.

O L M Ū T Z

162—165. Piese de trei creițari, emise pentru episcopul Olmütz, de Carol II de Liechtenstein (1664—1695)

Data emisiunilor : 1669, greut. 1,60 gr., diam. 20 mm. (Pl. III/6)

1695, greut. 1,70 gr., diam. 21 mm. (Pl. III/7)

1695, greut. 1,70 gr., diam. 21 mm.

1 buc. nedată, greut. 1,80 gr., diam. 21 mm.

BRUNSWICK

166. Piesă de 1/6 taler, emisă pentru ducatul Brunswick de Iohan Friederich (1662—1686)

Data emiterii : 1678, greut. 6,30 gr., diam. 31 mm. (Pl. III/8)

Din descrierea acestui tezaur se poate constata existența a 166 monede de argint cu valori diferite. Cea mai veche monedă datează de la începutul sec. al XVII-lea, o piesă cu valoarea nominală de 1 groș și jumătate și emisă la anul 1622 de Sigismund al III-lea (1587-1632), pentru Polonia. Utimele monede din tezaur, cele mai recente, datează de la sfârșitul sec. al XVII-lea : trei monede având valoare de trei creițari, emise în anul 1698 de Leopold I (1657-1705), pentru Austria. După cum se poate observa, acest tezaur se eșalonează pe o perioadă de 76 de ani, caracteristic de altfel tezaurelor monetare medievale care se întindeau pe o perioadă de timp și mai mare, deoarece moneda de argint constituie o valoare intrinsecă și își păstrează puterea de circulație.

Din analiza tezaurului nostru, deosebit mai multe categorii de monede care au circulat în Moldova în sec. al XVII-lea. Pe piața Moldovei, circula intens în sec. al XVII-lea monede străine (poloneze, austriece, germane, suedeze, turcești etc.) datorită și faptului că ne aflăm într-o vreme când nu se mai bate monedă în țară. Încetarea emisiunilor regulate de monedă proprie a avut loc în primă jumătate a sec. al XVI-lea, în timpul domniei lui Ștefăniță (1517-1527), din cauza lipsei argintului și dominarea pieței de către monedele străine⁴. Acest lucru rezultă și din numeroasele descoperiri de tezaure monetare medievale străine, pe teritoriul Moldovei în sec. al XVII-lea : Suceava⁵, Huși⁶, Darabani⁷.

4. *Istoria României*,

5. Grigore Foiț,

6. Octavian Iliescu,

7. C. Moisil,

Vol. III, p. 588.

Un tezaur monetar din sec. al XVI—XVII, descoperit la Suceava, în *S C N*, III, 1960, p. 511—516.

Însemnări privitoare la descoperiri monetare, în *S C N*, II, 1958, p. 459.

Monede și tezaure monetare descoperite în România Mare, în *B S N R*, nr. 41—42, 1922, p. 58—62.

Fîntina Mare (Fălticeni), Săliște-Mileanca (Dorohoi)⁸⁾, Ungureni (Săveni), Păun-Mihălășeni (Săveni)⁹⁾ etc., ceea ce demonstrează masiva prezență a monedelor străine.

În tezaurul nostru predomină monedele austriece și poloneze. Monedele austriece, sînt emise de Leopold I, în număr de 85 bucăți. Din totalul monedelor emise de Leopold I, 23 de monede sînt bătute pentru Ungaria în localitățile : Kremnitz, Baia Mare, Pressburg și Kaschau. Dar, majoritatea monedelor austriece din tezaurul nostru, în număr de 51 de bucăți au fost bătute în Silezia în localitățile : Breslau, Brieg și Oppeln. De asemenea avem o monedă austriacă, cu valoarea de 3 creițari emisă la anul 1659 de Ferdinand Carol, arhiduce de Austria. Existența atît de numeroasă a monedelor austriece în tezaurul nostru se poate pune în legătură, probabil, fie în primul rînd cu schimburile comerciale sau cu războaiele austro-turce din secolul al XVII-lea.

O altă categorie importantă din tezaurul descoperit la Cetatea Neamțului, o constituie numeroasele monede poloneze. De altfel, pătrunderea monedelor poloneze în Moldova e semnalată încă din sec. al XV-lea, ajungînd ca în cursul sec. al XVII-lea aceste monede să aibă o putere de circulație foarte mare încît această epocă este cunoscută la noi sub denumirea de „preponderența polonă”. Epoca este caracterizată printr-o adevărată anarhie monetară, cauzată, în mare măsură de falsificarea pe scară largă a monedelor poloneze și străine cu mare curs¹⁰⁾, descoperindu-se și la Cetatea Neamțului falsificări de monede poloneze, suedeze, germane (în monetăria din cetate).

Cele mai vechi monede poloneze din tezaurul nostru sînt piesele de 1/2 groși de la Sigismund al III-lea, în număr de 7 bucăți. Urmează masiva prezență a monedelor poloneze emise de Ioan Cazimir, în număr de 42. Piesele monetare emise de Ioan Cazimir, au valoarea de 6 groși (38 bucăți), de 30 groși (2 buc.) și de 1 ort (2 buc.). Ultimele monede poloneze, în număr de 7 bucăți cu valoarea de 6 groși sînt emise de Ioan Sobieschi.

Atît din tezaurul nostru, cît și din alte tezaure străine descoperite în Moldova, se poate observa o situație dominantă a monedei poloneze, de valoare mică și mijlocie. În acest sens, sînt prețioase informațiile pe care le dă călătorul englez Robert Bargave care a trecut prin Moldova în anul

8. Grigore Foiț,	<i>Noi tezaure monetare feudale descoperite în regiunea Suceava, Suceava, 1967.</i>
9. Eugenia Neamțu și Gr. Foiț,	<i>Tezaurul de obiecte și monede feudale descoperite în satul Păun, comuna Mihăileștii, raionul Săveni, regiunea Suceava; (comunicare ținută la Sesiunea Științifică a muzeelor, București, 1966).</i>
10. I. Tabrea,	<i>Originea și activitatea monetară la Dabija-Vodă din Suceava, București, 1939, p. 75.</i>

1652 și care spunea : „În Moldova monedele de 1, 2 și 3 groși circulau că și în Poloni”¹¹. Într-adevăr, în sec. al XVII-lea monedele poloneze cu cel mai mare curs în țările române au fost piesele de 1, $\frac{1}{2}$ groși, considerate monede de valoare mică, piese de 3 groși, denumite, la noi „costandă” sau „potronic”¹², piese de 6 groși, denumite și „șustaci”¹³, ambele considerate monede de valoare mijlocie și piese de 1 ort ($\frac{1}{4}$ dintr-un taler), considerată o piesă care se apropie ceva mai mult de piesele cu valoare mare.

O prezență mai puțin numeroasă în tezaur, o constituie monedele prusiene, în număr de 12. Astfel, de la Georg Wilhelm avem două monede cu valoarea de 1 gros și jumătate. Se observă că monedele prusiene le imită pe cele poloneze, deoarece ducii Brandenburgului și Prusiei sînt vasali în această vreme regelui Poloniei. De la Friederich Wilhelm avem 7 monede, cu valoarea de 6 groși. În 1657, după tratatul de la Wehlau, Prusia încetează formal de a mai fi vasala Poloniei, iar prin tratatul de pace de la Oliva (1660) obține eliberarea definitivă de sub vasalitatea poloneză¹⁴. Monedele bătute începînd din această epocă dau lui Friederich Wilhelm titlul de prinț suprem al Prusiei. De la Friederich al III-lea avem 3 monede cu valoare de 3 groși. Acesta profitînd de situația grea a imperiului a obținut în anul 1701 titlul de rege al Prusiei¹⁵.

În tezaurul nostru există și 2 monede suedeze. Monedele suedeze au o circulație mai restrînsă în țara noastră și pătrund împreună cu monedele poloneze prin emisiunile orașelor de la Marea Baltică (Riga și Elbing) unde s-au emis cantități foarte mari de monede cu valoare mică și mijlocie, în special în timpul lui Gustav Adolf al II-lea, de la care avem și în tezaurul nostru o monedă emisă în anul 1633. Deși Gustav Adolf moare în anul 1632, se bat în continuare monede cu numele lui. Cealaltă monedă suedeză din tezaurul nostru este de la Carol Gustav, emisă în anul 1657, pentru orașul Elbing și are valoare de 1 ort.

Ultima categorie de monede ce compun tezaurul nostru este reprezentată de emisiunile principilor și orașelor germane. Astfel, avem monede cu valori diferite : monede cu valoarea de 3 creițari emise pentru ducatele Oels și Liegnitz din Silezia, monedă cu valoarea $\frac{1}{6}$ dintr-un taler, emisă pentru ducatul Brunșwich și monede cu valoare de 3 creițari.

11. C. Moisil,

O monedă curioasă, costanda, în CNA, XIX, nr. 133—134, ianuarie-iunie, 1945, p. 56—59 și nr. 135—136, iulie-decembrie, 1945, p. 8—15.

12. Ibidem, p. 13;
Fr. Babinger,

Robert Bargave, un voyageur dans les Pays Roumains, în *Analele Acad. Române*, XVII—6, p. 167.

13. Octavian Iliescu,

Solidi Valachici vulgo dumnlcze, în *SCN*, III, 1960, p. 311-319.

14. Porșnev,

Istoria modernă, vol. I, București, 1956, p. 348.

15. Porșnev,

Op. cit., p. 348.

emise pentru ducatul Olmütz. Aceste monede ale principilor și orașelor germane, sînt reprezentate mai rar în descoperirile monetare din Moldova și probabil că în afara legăturilor comerciale, ele pătrund în Moldova prin filieră poloneză.

Pentru a înțelege prezența acestor monede în tezaurul nostru cit și în alte tezaure din Moldova, vom încerca să arătăm căile de pătrundere a monedelor străine pe teritoriul Moldovei și implicit a monedelor de la Cetatea Neamțului. Una din cauzele pătrunderii monedelor străine o constituie relațiile comerciale directe ale Moldovei cu Polonia, Imperiul Habsburgic și alte țări.

Relațiile comerciale ale Moldovei cu Polonia începute încă la sfîrșitul secolului al XIV-lea, continuă în secolul al XV-lea prin tratatele ce se încheie între cele două țări și care constituie obiectul unor clauze speciale. Sînt de specificat printre altele intensele legături ale Moldovei cu Polonia. în timpul domniei lui Alexandru cel Bun (1400-1432) exprimate și de acordarea către negustorii lioveni, la 1408, a unui privilegiu comercial. Relațiile comerciale ale Moldovei cu Polonia se dezvoltă în timpul lui Ștefan cel Mare, acest lucru observîndu-se prin privilegiile comerciale din 1459 și 1460 care deschisera iarăși drumul de negoț pentru negustorii poloni. În sec. al XVI-lea legăturile comerciale între cele două țări continuă să se dezvolte și în special cu orașele Liov și Kamenîța, ele fiind reglementate prin tratatele ce se încheie între Moldova și Polonia în această epocă. Principala marfă de export continuă să fie vitele mari, și în special boii, documentele semnalînd masiva trimitere de boi mari, mai ales la Liov¹⁶. Un călător stăin.Grațiani, unul din biografii voievodului Despot, înseamnă marele număr de boi ce sînt în această vreme în Moldova și care sînt exportati în Polonia, Imperiul Habsburgic și alte țări, cu carnea cărora se hrănesc în mare parte, nu numai neamurile Ungariei și Rusiei, ci și Poloniei, Germaniei..."¹⁷. Alexandru Lăpușneanu avea legături intense comerciale cu Polonia.

Se dezvoltă legăturile comerciale ale Moldovei cu Imperiul Habsburgic, cu ducatele și orașele germane. Asupra legăturilor existente între Moldova și țările germane, o influență nu mică o are lupta pe care o duce poporul moldovean pentru eliberarea de sub dominația turcească. La 1542 Petru Rareș era în măsură să împrumute princepelui Ioachim de Brandenburg, în vederea pregătirii unei campanii împotriva turcilor,

16. *Istoria României*,

Vol. III, p. 845.

17. N. Iorga,

Istoria comerțului românesc, 1925, p. 177.

uriașă sumă de 100.000 florini¹⁸. În timpul domniei lui Alexandru Lăpușneanu, se fac sforțări pentru dezvoltarea comerțului cu ducatele germane. În această vreme voievodul oferea boi, cai, ierburi în Prusia, și în schimb dorea să aibă de acolo hamuri, coifuri, platoșe, halebarde și chiar tunuri¹⁹).

Un factor principal în dezvoltarea legăturilor comerciale îl aveau drumurile comerciale, care serveau la desfășurarea comerțului de tranzit. În Moldova drumul principal era acela care lega Cracovia și Liovul de Cetatea Albă și Chilia, trecând prin Cernăuți, Siret, Suceava, Iași etc. Un al doilea drum comercial de legătură cu Polonia, trece prin Kamenitza, Hotin, Dorohoi, Iași.

Deși Moldova se afla sub suveranitatea turcească și se căutau de către Poartă diverse forme pentru a împiedica legăturile comerciale ale Moldovei cu Polonia și Imperiul Habsburgic, în sec. al XVII-lea, documentele ne semnalează extinderea acestor relații comerciale. Produse agricole și naturale se exportau în Polonia, în Rusia, Imperiul German, la Veneția. Astfel, Miron Costin spune: „Plină Țara Leșească, oi dzice, de aur, la care pre acele vremi curea Moldova cu boi de negoț, cu cai, cu miere și aducea dintr-aceea țară aurul și argintu”²⁰, iar Dimitrie Cantemir arăta în ce privește comerțul cu boi că sînt „trimiși în fiecare an peste 40.000 prin țara leșească spre Dantzig, iar de acolo sînt vinduți iarăși în țările învecinate ca boi leșești”²¹. Asupra mărfurilor care se exportau din Moldova, un geograf italian dă o listă la sfîrșitul sec. al XVI-lea, arătînd „grîne, vinuri, care se duc în Rusia și Polonia, piei de bou, schiavine, ceară, miere... carne uscată de vacă, legume, unt... care trec către Polonia și Germania și de la care domnul are un venit mare, iar locuitorii, folosul de căpetenie al căraușiei”²². Se exportă în Imperiul Habsburgic boi, miere, ceară, iar de acolo se aduceau arme, coifuri, vinuri etc. Din Moldova se trimiteau mari cantități de sare în Rusia, Polonia și Ucraina. Bandini, călător străin, venit în sec. al XVII-lea în Moldova amintește de miile de care cu pește ce se transportau anual de la Galați, pornind numai în Polonia mai bine de o mie de care²³. Cel mai frecvent drum de tranzit în sec. al XVII-lea era acela, care prin Galați, Birlad, Iași, străbătea Moldova pentru a ajunge în Polonia.

E și firesc ca aceste legături comerciale cu Polonia, Imperiul Habsburgic, Prusia, Rusia, Turcia, să ducă la o intensă circulație monetară și

18. *Istoria României*,

19. N. Iorga,

20. Miron Costin,

21. Dimitrie Cantemir,

22. N. Iorga,

23. *Istoria României*,

Vol. III, p. 587.

Op. cit., p. 174.

Opere, p. 119—120.

Descrierea Moldovei, 1956, p. 82.

Op. cit., p. 268.

Vol. III, p. 64.

—

la prezența pe piața Moldovei a numeroaselor monede străine. Referitor la Moldova, Dimitrie Cantemir arăta că, în Moldova poți cumpăra o pereche de boi cu cinci sau, iarna chiar cu trei taleri nemțești, iar la Dantzig se vind cu 40—50 taleri nemțești²⁴. De altfel documentele din sec. al XVII-lea atestă prezența numeroasă a monedelor străine pe piața Moldovei.

Un alt mijloc de pătrundere a monedei străine a fost îndeosebi prezența numeroaselor trupe pe teritoriul Moldovei. Moldova, devenise în sec. al XVII-lea, un teatru de lupte între turci, poloni, tătari, germani și cazaci, și avea mult de suferit de pe urma încăierărilor de oști turco-poloneze. Numeroasele războaie purtate pe pământul Moldovei de către Turcia și Polonia, sint legate de problema Ucrainei. Aceste războaie au avut urmări grele pentru Moldova. Căderea Kamenitei și transformarea ei în cetate turcească (1672) aduc stăpînirea otomană și în nordul țării. De ocupațiile militare din această vreme, se leagă și cîteva ocupații străine ale Cetății Neamțului. Reamintim acest lucru, deoarece tezaurul monetar descoperit aici, e datat în marea majoritate în această perioadă de timp. Astfel, în anul 1674 oștile poloneze ocupă Cetatea Neamțului. Polonezii au lăsat în cetate o garnizoană formată din mercenari nemți, care au rămas aici mai bine de un an. Neculce povestește destul de semnificativ „iară nemții tot șade pen cetățî, în Neamțu și Suceava, și jăcuie ce putea prin pregiurul cetățîlor pentru mîncare”²⁵. În anul 1675 garnizoana polonă a fost alungată din cetate, din porunca lui Dumitrașcu Cantacuzino (1674—1675)²⁶. Cu ocazia campaniei lui Sobieski în Moldova din 1686, pătrund din nou în Cetatea Neamțului cete răzlețe din armata polonă, după pradă. În anul 1691 Cetatea Neamțului este asediată de regele polonez Ioan Sobieski. Dimitrie Cantemir relatează că cetatea a fost apărută de 19 moldoveni, care nu au deschis porțile decît după ce le-a fost adusă o scrisoare ca venind din partea domnului²⁷. Ocupația poloneză a cetății durează pînă în anul 1699, cînd se încheie pacea de la Karlovitz. Încheierea păcii de la Karlovitz, care aduce cu sine retragerea garnizoanelor polone din cetățile și mănăstirile Moldovei, precum și a turcilor de la Kamenita, reprezintă pentru moldoveni o mare ușurare²⁸.

După cum s-a putut observa prezența numeroasă a trupelor străine și a mercenarilor pe teritoriul Moldovei își are importanța ei, bineînțeles

24. Dimitrie Cantemir, *Op. cit.*, p. 82.

25. Ion Neculce, *Letopiseșul Țării Moldovei*, București, 1959, p. 57

26. Radu Popa, *Cetatea Neamțului*, 1963, p. 26.

27. Radu Popa, *Op. cit.*, p. 27.

28. *Istoria României*, Vol. III, p. 211.

intr-o măsură mai mică, în ceea ce privește circulația monedelor străine pe teritoriul Moldovei.

Cît privește tezaurul nostru, aruncînd o privire asupra tabelului (anexa nr. 1) cu repartizarea monedelor pe ani și țări, vom observa următoarele : grosul tezaurului este alcătuit din emisiuni dintre anii 1681-1698 totalizînd 91 de piese. De asemenea, observăm că moneda poloneză pătrunde în trei etape, prima etapă din 1622-1626, a doua etapă 1660-1668 și ultima etapă de la 1681-1684. Între ele se observă o întrerupere de la 1626-1660 și de la 1669-1681, ceea ce corespunde în Polonia cu domniile lui Vladislav al IV-lea (1633-1648) și a lui Michael Koribut Wisniewski (1669-1673), de altfel cu o slabă activitate monetară față de precedesorii²⁹. Spre deosebire de aceasta moneda austriacă pătrunde constant între anii 1659-1698, observîndu-se o puternică înviorare a monedei austriece la sfîrșitul sec. al XVII-lea, între anii 1694-1698. Dînd o privire de ansamblu asupra acestui tabel, vom observa că cele mai recente monede din tezaur sînt emise la anul 1698, data îngropării lui se poate fixa la sfîrșitul sec. al XVII-lea, începutul secolului al XVIII-lea.

Monedele din acest tezaur, fiind de valoare mică și mijlocie, putem presupune că au fost teaurizate într-o vreme cînd datorită numeroaselor războaie ce au avut loc pe teritoriul Moldovei, exista o fiscalitate deosebit de grea pentru popor, care-i hrănea atît pe stăpînii (turci), cît și armatele străine aflate în țară. Aceasta face ca valoarea monedelor să constituie un capital destul de prețios în epoca respectivă. De asemenea, expedițiile militare care au avut loc în vremea arătată și jafurile făcute de mercenarii străini, este posibil să fi determinat îngroparea acestui tezaur.

În legătură cu teaurizarea acestor monede, se mai poate observa faptul că o parte din ele au fost folosite ca salbe, fiind perforate (anexa nr. 2). De altfel, numai monedele cu valoare mică au fost perforate, iar acest lucru demonstrează că înainte de teaurizare o parte din monede își pierduseră valoarea lor de schimb, ceea ce făcuse ca ele să fie folosite ca salbe. S-au mai descoperit asemenea monede perforate și în tezaurul de la Suceava³⁰, dar într-o cantitate mult mai mare.

Tezaurul monetar descoperit la Cetatea Neamțului cit și numeroasele monede străine descoperite în Moldova, aduc importante contribuții la cunoașterea diferitelor aspecte ale vieții economice și sociale ale Moldovei în această epocă.

29. Gumowski,

Op. cit., p. 143—146, 159.

30. Grigore Foit,

Op. cit., S C N, III, 1960, p. 511—516.

Anexa nr. 2

MONEDE — CETATEA NEAMȚULUI — PERFORATE

P O L O N I A

Sigismund al III-lea (1587—1632)

a) Piese cu valoare de un gros și jumătate și anul emiterii :

1. 1622
2. 1623
3. 1625
4. 1626

Ioan Cazimir (1648—1668)

a) Piesă cu valoare de șase groși

1. 1662

A U S T R I A

Leopold I (1657—1705)

a) Piese cu valoare de trei creițari și anul emiterii :

1. 1667
2. 1670
3. 1681
4. 1684
5. 1695
6. 1696
7. 1696
8. 1697

S U E D I A

Gustav Adolf al II-lea (1611—1632)

a) Piesă avind valoarea de un gros și jumătate și anul emiterii :

1. 1633

O L M U I Z

Carol II de Liechtenstein (1664—1695)

a) Piesă avind valoarea de trei creițari și anul emiterii

1. neidentificat anul (16...)

QUELQUES CONSIDÉRATIONS CONCERNANT LE TRÉSOR MONÉTAIRE DE LA CITÉ DE NEAMȚ (LE XVIIe SIÈCLE)

Résumé

L'été de l'année 1965, on a découvert aux environs de la cité de Neamț un trésor monétaire du XVIIe siècle à émissions dues aux rois de Pologne, aux empereurs et princes de l'Allemagne.

Le trésor se compose de 166 monnaies en argent, à différentes valeurs, dont la plus ancienne, à la valeur nominale d'un gros et demi, à émission datant du règne de Sigismond III (1587—1632). Quant aux dernières monnaies du trésor, elles datent de la fin du XVIIe siècle, ayant une valeur de trois kreutzers, émis en 1698 par Léopold I (1657—1705) pour l'Autriche.

Le trésor met en évidence les rapports économiques et politiques existant entre la Moldavie d'un côté et l'Autriche, la Pologne et les duchés allemands de l'autre, rapports par la présence des troupes étrangères sur le territoire de la Moldavie, à l'occasion des guerres entre les alliés allemands et polonais et les turcs au XIIIe siècle.

EXPLICATIONS DES FIGURES

Planche I

Monnaies du trésor.

1. Pièce de 1½ grosch, Sigismond III, 1622
2. Pièce de 6 grosch Jean — Cazimir, 1667
3. Pièce de 1 ort Jean — Cazimir, 1665
4. Pièce de 30 grosch, Jean — Cazimir, 1666
5. Pièce de 6 grosch, Jean III Sobieschi, 1683
6. Pièce de 3 Kreutzers, Léopold I 1665
7. Pièce de 6 Kreutzers, Léopold I 1674
8. Pièce de 3 Kreutzers, Léopold I 1697

Planche II

Monnaies du trésor.

1. Pièce de 3 Kreutzers, Léopold I 1661
2. Pièce de 3 Kreutzers Léopold I 1695
3. Pièce de 15 Kreutzers Léopold I 1675
4. Pièce de 3 Kreutzers Léopold I 1668
5. Pièce de 3 Kreutzers Ferdinand Carol, 1659
6. Pièce de 15 Kreutzers, Maximilian Gandolphe de Kuenburg 1686
7. Pièce de 1½ grosch, Georg Wilhelm, 1625
8. Pièce de 6 grosch, Friederich Wilhelm, 1686

Planche III

Monnaies du trésor

1. Pièce de 3 grosch, Frederich III, 1696
2. Pièce de 1½ grosch Gustave Adolphe II, 1633
3. Pièce de 1 ort, Carol Gustavus, 1657
4. Pièce de 3 Kreutzers, Silvius Frédericus, 1676
5. Pièce de 3 Kreutzer, Christlanus, 1669
6. Pièce de 3 Kreutzers, Carol II de Liechtenstein, 1669
7. Pièce de 3 Kreutzers, Carol II de Liechtenstein, 1695
8. Pièce de 1/6 thaller, Johan Friederich, 1678

TABEL GENERAL CU MONEDE DESCOPERITE LA CETATEA NEAMŢ — PE ȚĂRI, ORAȘE ȘI ANI

Sec. XVII Anul	Polonia				Austria			Salz- burg	Brandenburg Prusia			Sue- dia	Orașul Elbing	Oels	Ol- mütz	Lieg- nitz	Brun- swick	Total
	Ort	30 groși	6 groși	1½ groși	15 crei- țari	6 crei- țari	3 crei- țari	15 crei- țari	1½ groși	3 groși	6 groși	1½ groș	Ort	3 crei- țari	3 crei- țari	3 crei- țari	1/6 taler	
1622				1														1
1623				3														3
1625				1					1									2
1626				1					1									2
1633												1						1
1657													1					1
1659							1											1
1660			2															2
1661			2															3
1662			8				1											9
1663			3															3
1664		1	6															7
1665	1		5				1											7
1666		1	2															3
1667			7															8
1668	1						1											2
1669							3								1	1		2
1670						1	1											4
1674																		2
1675							1											1
1676																		2
1677														1				1
1678							1							1				1
1681			2														1	3
1682			1								3							4
1683			3															3
1684			1				1											2
1686								1			3							4
1694							7											7
1695							12			1								15
1696							31			2					2			33
1697							18											18
1698							3											3
TOTAL	2	2	45	7	1	1	84	1	2	3	7	1	1	2	4	2	1	166